

**International Charter
on
Geographical Education**

Commission on Geographical Education

International Geographical Union
Union Géographique Internationale

International Charter on Geographical Education

proclaimed by

International Geographical Union
Commission Geographical Education
Washington 1992

translated into 21 languages

edited by
Hartwig Haubrich
Freiburg 1994

cosponsored by
International Geographical Union
Commission Geographical Education
and
National Geographic Society
in Washington

ISBN 3-925319-11-5

Selbstverlag des Hochschulverbandes für Geographie und ihre Didaktik e.V. (HGD),
Regensburger Str. 160, D-90478 Nürnberg/Germany

Geographiedidaktische Forschungen

herausgegeben im Auftrag des Hochschulverbandes für Geographie
und ihre Didaktik e.V. von
Hartwig Haubrich, Jürgen Nebel, Helmut Schrettenbrunner
und Arnold Schultze

Band 24

chlorine free paper

Kansainvälinen peruskirja maantieteen opetuksesta

**Maantieteen opetuksen komissio
Kansainvälinen maantieteen unioni**

1992

Sisällys

1. Esipuhe.....	3
2. Haasteet ja vastineet.....	4
3. Kysymykset ja maantieteelliset peruskäsitteet.....	5
4. Maantiede kasvatuksen tukena.....	7
5. Maantieteen opetuksen sisällöt ja käsitteet.....	10
6. Toteuttamiskeinot ja periaatteet.....	13
7. Ainedidaktinen tutkimus.....	16
8. Kansainvälinen yhteistyö.....	17
9. Asiakirjan levitys.....	17

Esipuhe

Kansainvälisen maantieteen unionin maantieteen opetuksen komissio toteaa:

Olemme vakuuttuneita

että maantieteen opetus on välttämätöntä vastuuntuntoiselle ja aktiiviselle kansalaiselle nyky maailman ja tulevaisuuden ymmärtämiseksi.

Olemme varmoja

siitä, että maantiede voi olla rakentava, antoisa ja mielenkiintoinen oppiaine kaikilla koulutuksen tasoilla.

Olemme huolestuneita

että maantieteen opetusta on laiminlyöty monissa maissa tai sen sisältö on hajanaista.

Olemme tietoisia

että oppilailta vaaditaan enemmän perehtymistä kansainvälisiin asioihin, jotta he pystyvät tehokkaaseen yhteistyöhön "kutistuvassa" maailmassa. Tämä koskee yhtä hyvin taloutta, poliittisia muutoksia, kulttuureita kuin elinympäristöönkin liittyviä asioita.

Olemme valmiita

toimimaan sen puolesta, että maantieteellinen lukutaidottomuus saataisiin poistettua monista maista.

Tukeutuen

periaatteisiin, jotka perustuvat

- Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjaan;
- ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen;
- Unescon perusasiakirjoihin;
- Unescon suositukseen kasvatuksesta kansainväliseen ymmärtämykseen, yhteistyöhön ja rauhaan;
- ihmisoikeuksien ja lasten oikeuksien julistuksiin;
- monien eri maiden opetussuunnitelmiin ja niissä esitettyihin periaatteisiin maantieteen opetuksesta,

tämä kansainvälinen maantieteen opetuksen peruskirja esitetään ihmisille kaikkialla maailmassa.

Haasteet ja vastineet

Elämän jatkumista uhkaavat ristiriidat ja ongelmat vaativat kaikkien ihmisten täyden huomion iästä riippumatta. Kaikilla "Avaruusalus Maata" koskevilla kohtalonkysymyksillä on maantieteellinen vivahteensa. Näitä ovat:

väestönkasvu, ravinto ja sen puute, kaupungistuminen, yhteiskunnallis-taloudellinen eriarvoisuus, lukutaidottomuus, köyhyys, työttömyys, pakolaisuus ja kansalaisoikeuksien puute, ihmisoikeuksien loukkaukset, epidemiat, rikollisuus, sukupuolten välinen eriarvoisuus, muuttoliike, kasvi- ja eläinlajien häviäminen, metsien hävittäminen, eroosio, aavikoituminen, luonnon katastrofit, myrkyt ja ydinjäte, ilmaston muuttuminen, ilmakehän pilaantuminen, otsonikato, luonnonvarojen riittävyys, kasvun rajat, maankäyttö, etniset ristiriidat, sota, regionalismi, nationalismi ja kansainvälinen riippuvuus.

Kysymyksiin liittyvät ongelmat ja konfliktit asettavat haasteita maantieteen opettajille, jotka ovat sitoutuneet antamaan kasvatettavilleen toivoa ja luottamusta paremmasta maailmasta ja tukemaan heidän kykyjään toimia tämän tavoitteen puolesta.

Pyrkiessään omalta osaltaan edistämään rauhaa ja oikeudenmukaisuutta toisaalta ihmisten kesken ja toisaalta ihmisen ja luonnon välillä, maantieteen kasvattajat vetoavat **Kansainväliseen ihmisoikeuksien sopimukseen** ja erityisesti sen:

Artiklaan 25

(1) "Jokaisella on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin, ravinnon, vaatetuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskunnallisen huollon osalta. Jokaisella on myös oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman, leskeyden tai vanhuuden sekä muun hänen tahdostaan riippumatta tapahtuneen toimeentulon menetyksen varalta."

Artiklaan 26

(1) "Jokaisella on oikeus saada opetusta.
 (2) Opetuksen on pyrittävä ihmisen persoonallisuuden täyteen kehittämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen vahvistamiseen. Sen tulee edistää ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken sekä pyrkiä edistämään Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaa rauhan hyväksi."

Inhimillisten ongelmien edessä oikeus koulutukseen sisältää oikeuden korkeatasoiseen maantieteelliseen opetukseen, joka tähtää alueellisten ja kansallisten identiteettien taspainottamiseen ja kansainvälisen ja maailmanlaajuisen yhteistyön toteuttamiseen.

Kysymykset ja maantieteelliset peruskäsitteet

Maantiede keskittyy ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksen tarkasteluun, mikä on aina sidoksissa johonkin paikkaan ja sen sijaintiin maapallolla. Maantiede on laaja-alainen luonnontieteitä ja humanistisia tieteitä yhdistävä tieteenala. Sen tehtävänä on selittää ihmisten, ilmiöiden ja tapahtumien levinneisyyttä maapallolla. Maantieteilijät tekevät seuraavanlaisia kysymyksiä:

Missä?

Millainen?

Miksi?

Milloin?

Mikä merkitys?

Mihin suuntaan muutettavissa?

Pyrittäessä vastaamaan näihin kysymyksiin on tarpeellista selvittää tutkittavien ilmiöiden sijaintia, olotilaa, vuorovaikutussuhteita, levinneisyyttä ja vaihtelua maapallon pinnalla. Nykyisyyden ymmärtäminen vaatii usein tuekseen menneisyyttä. Kehitystrendien tunnistaminen luo puolestaan pohjan tulevan kehityksen suunnittelulle.

Maantieteen opiskelussa keskeisiä käsitteitä ovat:

Sijainti,

paikka ja tila,

ihmisten ja ympäristöjen väliset suhteet,

alueellinen jakautuminen ja vuorovaikutus,

alue.

Sijainti:

Ihmisten tai paikkojen sijainti maapallolla voidaan ilmoittaa joko absoluuttisena (matemaattisena) tai suhteellisena (suhteessa johonkin) sijaintina, jotka ovat yhteydessä toisiinsa tavara-, ihmis- ja ideavirtojen välityksellä. Sijainti luo pohjan riippuvuussuhteiden ymmärtämiselle sekä paikallisella, maakunnallisena, kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Paikka ja tila:

Paikat eroavat toisistaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisten tekijöidensä perusteella. Luonnonmaantieteellisiä piirteitä ovat pinnanmuodot, maaperä, ilmasto, vesistöt, kasvillisuus ja eliöstö. Kulttuurimaantieteellisiä taas asutus, yhteiskunnallis-taloudelliset järjestelmät sekä kulttuurisidonnaiset elämäntavat arvoineen ja normeineen. Tieto paikkojen fyysisistä piirteistä ja siitä, miten asukkaat mieltävät elinympäristönsä, luo pohjan ihmisten ja paikkojen välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiselle.

Ihmisten ja ympäristön väliset suhteet:

Ihmiset käyttävät ympäristöään eri tavoin hyödykseen ja luovat siten toisistaan poikkeavia kulttuurimaisemia. Muokatessaan ympäristöään ihmiset ovat sidoksissa sekä luonnon tarjomiin elinehtoihin että teknologiseen tietämykseensä ja kulttuuriarvoihin. Tuloksena voi olla joko harmooninen tai ristiriitainen kulttuurimaisema.

Näiden tilaratkaisuihin vaikuttavien monimutkaisten vuorovaikutussuhteiden tajuaminen luo vasta pohjan vastuuntuntoiselle maankäytön suunnittelulle, ympäristönhoidolle ja luonnon-suojelulle.

Alueellinen jakautuminen ja vuorovaikutus:

Luonnonvarat ovat epätasaisesti jakautuneet maapallolla. Sen vuoksi yksikään alue tai valtio ei ole itseriittoinen, yksistään toimeentuleva. Eritasoiset kuljetus- ja tietojärjestelmät liittävät paikat toisiinsa ja takaavat resurssien vaihdon niiden välillä.

Spatiaalisen vuorovaikutusperiaatteiden tunteminen auttaa ymmärtämään alueellisten liittoumisten rakennetta sekä arvioimaan väestö-, tavara- ja informaatiovirtojen suuntia. Samalla se valaisee alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten yhteistyöpyrkimysten luonnetta ja niihin liittyviä ongelmia.

Alueet:

Alue voidaan rajata hyvin monenlaisten kriteerien avulla. Valtiot tai kunnat ovat esimerkiksi hallinnollisesti, mutta ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet luonnonmaantieteellisesti rajattuja alueita, kun taas jakoa "teollisuusmaihin ja kehitysmaihin" luonnehtivat yhteiskunnallis-taloudelliset seikat. Alueet ovat dynaamisia, alati muuntuvia. Muutosta aiheuttavat tekijät ovat joko näkyviä tai vaikeasti havaittäviä. Alueet ovat kuitenkin toimintayksiköjä ympäristöjen kehitykseen kohdistuvassa tutkimuksessa. Maantieteellisesti alueiden laajuus vaihtelee siis paikallisista, kansallisiin ja kansainvälisistä maailmanlaajuisiin. Laajimpia ovat Maan planetaarisuudesta johtuvat ekosysteemit. Alueellisten rakenteiden ja prosessien tunteminen auttaa ymmärtämään ihmisten kansallista identiteettiä ja kansainvälistä yhteistyötä.

Maantiede kasvatuksen tukena

Maantiede on tehokas kasvatuksen väline. Sen anti on erityisen tärkeä ympäristökasvatuksessa ja kasvatuksessa kansainvälisyyteen.

Maantiede ja yksilön kehitys

Vaikka tiedot, taidot ja asenteet kietoutuvatkin toisiinsa kokonaisvaltaisessa kasvatustilanteissa, ovat maantieteen kasvatukselliset tavoitteet kuitenkin ryhmiteltävissä kolmeen luokkaan. Tavoitteena on:

Tietää ja ymmärtää

- paikkojen sijainnit, jotta pystyisi asettamaan kansalliset ja kansainväliset tapahtumat maantieteelliseen viitekehykseen ja tajuamaan niiden väliset spatiaaliset suhteet;
- luonnon suuret kiertokulut, jotta ymmärtäisi ekosysteemien toimintaa;
- tärkeimmät yhteiskunnallis-taloudelliset järjestelmät, jotta saisi käsityksen paikkojen olemuksesta. Toisin sanoen, jotta ymmärtäisi sekä luonnon olosuhteiden merkityksen ihmisen toiminnalle että inhimillisen kulttuurin merkityksen ympäristöä muokkaavana tekijänä;
- maapallolla vallitseva väestöllinen ja yhteiskunnallinen kirjavuus, jotta pystyisi arvostamaan inhimillisen kulttuurin rikkautta;
- kotiseudun ja kotimaan päivittäisenä toimintaympäristönä;
- kansainvälisen riippuvuuden ja siihen liittyvät haasteet.

Taidot:

- käyttää sekä verbaalisia, määrällisiä että symbolisia tiedonlähteitä, kuten kirjoitettua tai puhuttua tekstiä, tilastoja ja taulukoita sekä kuvia ja erilaisia graafisia esityksiä kuten kaavioita ja karttoja;
- harjaantua välittömään tiedonhankintaan kentällä tehtävien havaintojen, kartoitusten ja haastattelujen avulla sekä toissijaisten tietojen oikeaoppiseen tulkintaan;
- harjaantua ajattelussa sekä viestintä- ja sosiaalisissa taidoissa käytännön tilanteissa pystyäkseen:

7.8

- tunnistamaan kysymyksiä ja ristiriitoja
- keräämään ja luokitteluun tietoja
- analysoimaan tietoja
- tulkitsemaan tietoja
- arvioimaan tietoja
- tekemään yleistyksiä
- vetämään johtopäätöksiä
- päätöksentekoon
- toimimaan päätösten mukaan
- ratkaisemaan ongelmia
- yhteistyöhön ryhmän jäsenenä

Näin maantiede tukee yksilön verbaalisten, numeraalisten, graafisten ja sosiaalisten taitojen kehittämistä ja erityisesti auttaa häntä ymmärtämään jokapäiväiseen elinympäristöönsä, mutta myös kansainväliseen kanssakäymiseen liittyviä alueellisia suhteita.

Arvot, asenteet ja käyttäytyminen:

Maantieteen opiskelun yhteydessä pyritään herättämään

- oppilaiden mielenkiinto omaa elinympäristöään sekä luonnon- ja kulttuurimaan- tieteellisten seikkojen moninaisuutta kohtaan maapallolla;
- arvontoa toisaalta fyysisen luonnon kauneutta ja toisaalta ihmisten erilaisia elämäntapoja kohtaan;
- vastuuntuntoa tulevien sukupolvien elinolosuhteiden laadusta;
- huomaamaan arvojen ja asenteiden merkitys päätöksenteossa;
- valmiutta soveltaa tarkoituksenmukaisesti ja vastuuntuntoisesti maantieteellisiä tietoja ja taitoja sekä yksityisesti että työelämässä ja julkisessa toiminnassa;
- kunnioitusta kaikkien ihmisten tasa-arvoa kohtaan;
- tietoisuutta pohjata ongelmien ratkaisut niin paikallisella, alueellisella, kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla "Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen hengessä."

Maantiede ja kansainvälisyys-, ympäristö- ja kehityskasvatus

Kansainvälisyyskasvatus

Maantieteen opetus vastaa hyvin niitä tavoitteita, jotka UNESCO:n taholta on esitetty suosituksena edistettäessä kansainvälistä ymmärtämystä ja rauhankasvatusta (18. UNESCO:n konferenssi, 19. marraskuuta 1974). Maantieteen opetus edistää Yhdistyneiden kansakuntien periaatteiden mukaisesti ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken. Maantieteen opetukseen liittyy:

- a) "kansainvälinen ja maailmanlaajuinen tarkastelutapa koulutuksen kaikilla tasoilla ja kaikissa sen muodoissa;
- b) ymmärtämys ja kunnioitus kaikkia kansoja, niiden kulttuureja, sivistystä, arvoja ja elämäntapaa kohtaan, mukaan lukien oman maan etniset kulttuurit ja toisten kansakuntien kulttuurit;
- c) tietoisuus yhä lisääntyvästä maailmanlaajuisesta riippuvuudesta kansojen ja kansakuntien välillä;
- d) kyky kommunikoida toisten kanssa;
- e) tietoisuus niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, joita yksilöillä, yhteiskunnallisilla ryhmillä ja kansoilla on toisiaan kohtaan;
- f) kansainvälisen solidaarisuuden ja yhteistyön välttämättömyyden ymmärtäminen;
- g) yksilön valmius osallistua yhteisönsä, maansa ja koko maailman ongelmien ratkaisemiseen."

Ympäristö- ja kehityskasvatus

YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin valmisteleva kokous, joka kokoontui Genevessä 13. maaliskuuta 1991, korosti, että ympäristö- ja kehityskasvatus kaikilla tasoilla on perusedellytyksiä pyrittäessä kestävään kehitykseen. "Mitä enemmän asiallista tietoa koulutetuilla, tietojen vastaanottamiseen kykenevillä ihmisillä on saatavillaan, sitä suuremmat ovat mahdollisuudet vähentää ympäristövaurioita ja ehkäistä ennalta uusien syntymistä. On siis ensiarvoisen tärkeää tukea kaikkialla, erityisesti kehitysmaissa olemassa olevia koulutusjärjestelmiä ympäristö- ja kehityskasvatuksen toteuttamisen perusedellytyksenä."

Maantieteen opetus tähtää tähän siten, että ihmiset alkavat kiinnittää huomiota omaan käyttäytymiseensä ja siten, että myös päätöksentekijöillä on riittävästi tietoa voidakseen tehdä ympäristön kannalta oikeita ratkaisuja. Opetus kehittää oppilaiden ympäristöeettisiä asenteita, jotka ohjaavat heidän toimiaan.

Maantieteen opetuksen sisällöt ja käsitteet

Maantieteen opetus suunnitelmien eri puolilla maailmaa on yleensä rakennettu joko **alumaantieteellisen** tai **temaattisen viitekehysten** varaan.

Parhaimmillaan sekä alumaantieteellinen että temaattinen näkökulma tukeutuvat kiinteästi teoriaan. Opiskellessaan lasten tulisi omaksua kyselevä, tutkiva ote, jonka avulla he pystyvät tekemään omakohtaisia johtopäätöksiä ja yleistyksiä.

Alumaantieteellinen viitekehys

Opiskelun kohteet valitaan seuraavilta tasoilta:

- Lähiympäristö
- Kotiseutu
- Kotimaa
- Oma maanosa
- Muut maanosat tai alueelliset ryhmittymät
- Maailma
- Maailmanlaajuiset rakenteet ja vuorovaikutukset

Valinnan perusteina voidaan vedota seuraaviin periaatteisiin:

- hajakeskitys — kohteet pyritään valitsemaan sekä läheltä että kaukaa keskittymättä liikaa sen enempää kansalliselle kuin kansainvälisellekään tasolle;
- motivaatio — kohteet pyritään valitsemaan sekä läheltä että kaukaa, ei pelkästään etäisyysmielessä, vaan ottaen huomioon myös oppilaiden kiinnostuksen ja alueiden ajankohtaisuuden;
- mittakaavallinen tasapaino — valinta kohdistetaan eri laajuisiin alueisiin yksittäisestä paikasta koko maapalloon;
- vaihtelevuus — valitaan sekä luonnon, ihmisen toiminnan, kulttuurin, yhteiskuntajärjestelmän ja teknisen kehityksen puolesta toisistaan poikkeavia alueita;
- merkittävyys — valittujen alueiden opiskelulla on joko yleistä, ammatillista tai henkilökohtaista relevanssia;
- vastuullisuus — kohdealueet pitäisi valita niin, että niiden opiskelu herättäisi oppilaissa tietoisuutta ja vastuuntuntoa alueellisesta kehityksestä niin paikallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Alueellisessa lähestymistavassa on keskeistä toisaalta alueellisen ja kansallisen identiteetin ja toisaalta kansainvälisen yhteistyön merkityksen vahvistaminen. Opiskelun tulisi edistää sitoutumista kotiseutuun ja omaan kansaan mutta myös kansainvälisyyden ja maailmankansalaisuuden ymmärtämistä.

Temaattinen viitekehys

Myös teemamaisesti etenevällä opiskelulla on aina alueellinen perusta. Teemojen pohjalle rakennetut opetus suunnitelmat ovat joko systemaattisia, ongelma- tai järjestelmäkeskisiä.

1) **Systemaattinen lähestymistapa keskittyy luonnon ja kulttuurimaantieteen osa-alueisiin.**

Luonnonmaantieteeseen luetaan mm.:

- geomorfologia,
- hydrologia,
- klimatologia,
- biogeografia

Kulttuurimaantieteeseen luetaan mm.:

- väestömaantiede
- talousmaantiede
- kaupunkimaantiede
- sosiaalimaantiede
- historiallinen maantiede
- kulttuurien maantiede
- maatalousmaantiede
- poliittinen maantiede

2) **Ongelmakeskeisessä lähestymistavassa keskitytään ajankohtaisiin ongelmiin maantieteen näkökulmasta. Ongelmia on eri kokoisilla alueilla yhtä hyvin paikallisella tasolla kuin maailmanlaajuisestikin. Yleisesti käsiteltäviä kysymyksiä ovat mm.:**

- ympäristön laatu
- sosiaaliset alueelliset erot,
- luonnonkatastrofit
- maailmanlaajuiset muutokset,
- väestödynamiikka,
- kaupungistuminen,
- nälkä,
- energiakysymykset,
- eriarvoisuus (rotu, sukupuoli, uskonto jne.),
- kasvun rajat,
- ristiriidat (alueelliset, sosiaaliset, taloudelliset),
- sota ja rauha,
- kehitysongelmat ja -strategiat,
- kestävä kehitys

- 3) **Järjestelmäkeskeisessä lähetymistavassa** keskitytään luonnon tai ihmisen luomien järjestelmien lisäksi ekosysteemien toimintaan.

Luonnon järjestelmiä ovat mm.:

- geomorfologiset prosessit
- ilman kierto,
- veden kiertokulku,
- bioottiset järjestelmät.

Ihmisen luomiin järjestelmiin luetaan ihmisyyhteisöille ominaiset prosessit kuten:

- maatalousjärjestelmät,
- keskus- ja vaikutusaluejärjestelmät,
- asutusjärjestelmät,
- liikenne ja kauppa.

Ekosysteemit

Luonnon ja ihmisen vuorovaikutusta ilmentävinä järjestelminä antavat hyvät edellytykset mm. kestäväen kehityksen pohdintaan.

Valinnan perusteet

Omaksutusta kasvatusfilosofiasta riippuu mikä tai mitkä edellä mainitusta lähestymistavoista soveltuvat parhaiten maantieteen opiskelun pohjaksi. Merkittävää kuitenkin on, että maantiede tarjoaa lähtökohdan sekä nykyongelmiin liittyvien ratkaisuvaihtoehtojen että tulevaisuuden pohdintaan. Näin ollen maantieteen opetussuunnitelma voi näytellä olennaista roolia poliittisessa, sosiaalisessa, eettisessä, inhimillisessä, esteettisessä sekä ympäristö- ja rauhankasvatuksessa.

Toteuttamiskeinot ja periaatteet

Aineenopettajat

Maantieteen opetuksen pitäisi koulussa olla siihen koulutuksen saaneiden opettajien hallussa, koska opettajat ovat kasvatuksen arvokkain voimavara. Tämän ja maantieteen kompleksisen luonteen takia hyvin koulutetut aineenopettajat ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Edellä esitettyjen maantieteen opetuksen tavoitteiden ja nykyajan haasteiden takia, opettajille ei riitä, että he ovat opiskelleet vain pääainettaan maantiedettä. Yhtä hyvin he tarvitsevat tietoa myös ainedidaktiikasta.

Peruskoulutuksen ja jatkuvan täydennyskoulutuksen kautta tulisi terävöittää maantieteen opettajien valmiuksia:

Tietämään ja ymmärtämään:

- maantieteen kehitys tieteenalana,
- kasvatuksen ja opetuksen sosiaalinen sisältö,
- oppilaiden tarpeet, kiinnostukset, odotukset ja oikeudet,
- oppimisen tiedolliset, affektiiviset ja psykomotoriset yhteydet,
- opetussuunnitelman peruseriaatteet;

Taidoissa:

- suunnitella yksittäisiä tunteja, jaksoja ja kursseja,
- soveltaa tarkoituksenmukaisia arviointimenetelmiä,
- tukea oppilaiden oppimiskokemuksia,
- valikoida sopivia lähteitä ja työmuotoja,
- ottaa jatkuvasti vastaan opetuksen parannusehdotuksia;

Arvoissa ja asenteissa:

- luottaa maantieteen mahdollisuuksiin kasvatuksessa,
- luottaa oppilaiden oppimismahdollisuuksiin,
- luottaa maantieteeseen persoonallisen ja ammatillisen kasvun välineenä,
- luottaa oppilaiden yhtäläisiin oikeuksiin saada tehokasta maantieteen opetusta.

Itsenäisenä ydinaineena

Maapallon ja oppilaiden tulevaisuutta ajatellen maantieteen opetus itsenäisenä oppiaineena ja siihen erikoistuneen opettajan opettamana pitäisi aloittaa jo peruskoulun ala-asteella. Maantiede luo sillan luonnontieteiden ja humanististen tieteiden välille, koska sillä on yhteyksiä moniin eri tieteenaloihin, kuten geologiaan, meteorologiaan, biologiaan, historiaan, yhteiskunta- ja taloustieteisiin. Maantieteen kuuluisi olla keskeisessä roolissa sielläkin, missä tiettyjen ikäryhmien tai jaksojen opetus perustuu kokonaisopetukseen tai integroituun opetussuunnitelmaan.

Opetuksen kiinteys

On olennaista, että kaikilla oppilailla on läpi heidän kouluvuosiensa kiinteä maantieteen opetusohjelma. Tämä takaa sen, että maantieteen antama tuki kasvatukselle yleensä sekä oppilaiden tulevaisuudelle niin yksityisessä kuin julkisessakin elämässä saavutetaan.

Tuntimäärät

Maantieteelle pitäisi varata yhtä paljon opetustunteja kuin muillekin ydinoppiaineille. Lukujärjestykseen tulisi kuulua säännöllisiä maantieteen opetusjaksoja eri kouluvuosina ottaen huomioon, että projektityöt ja kenttäopiskelu vaativat enemmän aikaa kuin luokkatyöskentely.

Opetusvälineet ja oppimateriaalit

Laadukkaiden perinteisten ja uudenaikaisten opetusvälineiden käyttö on olennaista, jos oppilaille aiotaan välittää nykyaikainen todellisuutta vastaava maantieteellinen maailmankuva. Se vaatii kustannuksia. Kansainvälisen maantieteen opettajien yhteisön tulisi tukea köyhimpien maiden ponnisteluja opetuksen tason ja hyvien opetusmateriaalien saavuttamiseksi.

Maantiedettä kaikille

Maantieteellä on merkittävä yleissivistävä rooli kaikille kuuluvana oppiaineena. Opetussuunnitelmien suunnittelijoiden on kuitenkin kiinnitettävä huomiota erityisryhmien samoin kuin oppilaiden muuttuviin tarpeisiin heidän edetessään opintiellään. Vaikka monet maantieteen näkökulmat ovat yhteisiä kaikille, on huomio kuitenkin kiinnitettävä kunkin ikäkauden tai koulutusvaiheen erityistarpeisiin peruskoulusta lukioon ja ammattillisesta koulutuksesta korkeakouluihin sekä maantieteen rooliin aikuis- ja täydennyskoulutuksessa.

Peruskoulun ala-aste

Lapset oppivat parhaiten tekemällä ja tutkimalla omaa elinympäristöään. He ovat avoimia uusille kokemuksille ja vaikutteille, minkä vuoksi vieraiden paikkojen, kulttuurien ja elämäntapojen opettaminen pitäisi aloittaa tässä vaiheessa. Näin maantieteen opetus vastaisi perusideaa, mikä on kirjattu lasten oikeuksien julistukseen (Declaration of the Rights of the Child): "Lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja hänelle tulee lainsäädännöllä ja muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen vapaissa ja ihmisarvonmukaisissa oloissa."

Yläaste ja lukio

Lapsen vanhetessa hänen kykynsä abstraktiseen ajatteluun kasvaa. Omakohtaisten kokemusten ja konkreettisten asioiden rinnalla voidaan opetuksessa lisätä välillisten ja abstraktisten tietolähteiden käyttöä. Maapallon tulevaisuutta ajatellen on kasvatuksessa korostettava tietojen ja käyttäytymisen yhteyttä, rohkaistava ympäristötietoisuuteen, alueelliseen ja kansalliseen identiteettiin sekä kansainväliseen yhteistyöhön.

Korkeakouluopetus

Monet niistä, jotka jatkavat opintojaan korkeakoulussa, tulevat opintojensa jälkeen toimimaan keskeisissä tehtävissä yhteiskunnassa. Näin he joutuvat mukaan päätöksentekoon, joka vaatii sekä kansallista että kansainvälistä ymmärtämystä ja ympäristötietoisuutta. Kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opinto-ohjelmaan pitäisi näin ollen sisältyä myös ympäristöasioita takaamaan heidän maantieteellinen lukutaitonsa. Tämä on erityisen tärkeää opettajiksi valmistuville.

Ammatillinen, aikuis- ja täydennyskoulutus

Kansalaiset tarvitsevat maantieteellisten seikkojen ymmärtämistä jokapäiväisessä elämässään. Työntekijöinä, työnantajina, kuluttajina ja kansalaisina heidän täytyy tietää ja kantaa vastuunsa käyttäytymisensä seurausvaikutuksista sekä oman elinympäristönsä että kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Vain tällä tavoin voivat kansainvälisen yhteistyön, kestäväen kehityksen ja kansainvälisen talousjärjestyksen peruseriaatteet toteutua.

Edellä mainittujen tavoitteiden saavuttaminen on yhteydessä maantieteellisen ajattelun sisällyttämiseen sekä ammatilliseen, aikuis- että täydennyskoulutukseen.

Ainedidaktinen tutkimus

Ainedidaktinen tutkimus maantieteessä keskittyy sekä opetuksen toteuttamiseen että oppimistuloksiin kaikilla koulutuksen tasoilla. Sen piiriin kuuluu sekä perus- että soveltavaa tutkimusta.

Perustutkimus keskittyy maantieteen opetuksen perusteorioiden kehittämiseen. Esimerkkinä perustutkimuksesta voidaan mainita yritystä analysoida maantieteellisen tiedontason vaikutusta ihmisten asenteisiin joko luontoa tai kanssaihmissä kohtaan.

Soveltava tutkimus keskittyy kehittämään, arvioimaan ja hyödyntämään materiaaleja ja keinoja maantieteen opetukseen, esimerkiksi tietotekniikkaa, sekä seuraamaan tarkkaavaisesti mm. ympäristö- ja kehityskasvatuksen piirissä tapahtuvaa edistymistä.

Tutkijat tarvitsevat läheistä yhteistyötä muiden tutkijoiden sekä opettajien ja koulutussuunnittelijoiden kanssa tarkoituksenmukaisten tutkimusongelmien muotoilemisessa. Tuloksista on myös tiedotettava tehokkaasti, jotta ne voidaan soveltaa käytäntöön.

Menetelmät

Tutkimuksessa on hyödynnettävä sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä, joihin kuuluvat mm.:

- toimintatutkimus,
- empiirinen tutkimusote,
- hermeneuttinen tutkimusote.

Metodien valinta liittyy luonnollisesti tutkimusaiheeseen, sen rajaamiseen ja asetettuihin tutkimusongelmiin.

Kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälisessä yhteistyössä pitäisi noudattaa Helsinki-sopimusta (Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi, 1975), jonka mukaan tulisi:

"edistää kaikilla opetuksen tasoilla kahden- ja monenkeskisesti opetusmentelmien alalta saatujen kokemusten vaihtoa, mukaan lukien jatkuvassa kulutuksessa ja aikuisopetuksessa käytettävät menetelmät, sekä edistää opetusmateriaalin vaihtoa". On olemassa monia kansainvälisiä järjestöjä ja tutkimusprojekteja, joilla on maantieteellistä relevanssia ja kasvatuksellisia tarkoituksia. Maantieteen kouluttajien ja opettajien eri puolilla maailmaa pitäisi olla aktiivisia ja osallistua niihin, jotta taattaisiin tarkoituksenmukainen sisältö koulutuksen eri tasoille niin yleissivistävässä, ammatillisessa kuin aikuis- ja korkeakouluopetuksessakin. Maantieteen kannalta tärkeitä kansainvälisiä järjestöjä on mainittu liitteessä A.

Asiakirjan levitys

Tämä kansainvälinen peruskirja on valmistettu Kansainvälisen maantieteen unionin maantieteen opetuksen komission toimesta ja sen tekemiseen on osallistunut maantieteilijöitä eri puolilta maailmaa. Asiakirja hyväksyttiin Unionin kongressissa Washington D.C.:ssä elokuussa 1992.

Tämä peruskirja on tarkoitettu kaikille ihmisille ja hallituksille maailmassa, jotta tässä esitettyjä periaatteita ja ehdotuksia voitaisiin soveltaa mahdollisimman laajasti maantieteen opetukseen.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Puheenjohtaja, International Geographical Union
Commission on Geographical Education
Pädagogische Hochschule Freiburg
Kurzenweg 21 D-79117 Freiburg/Saksa

